

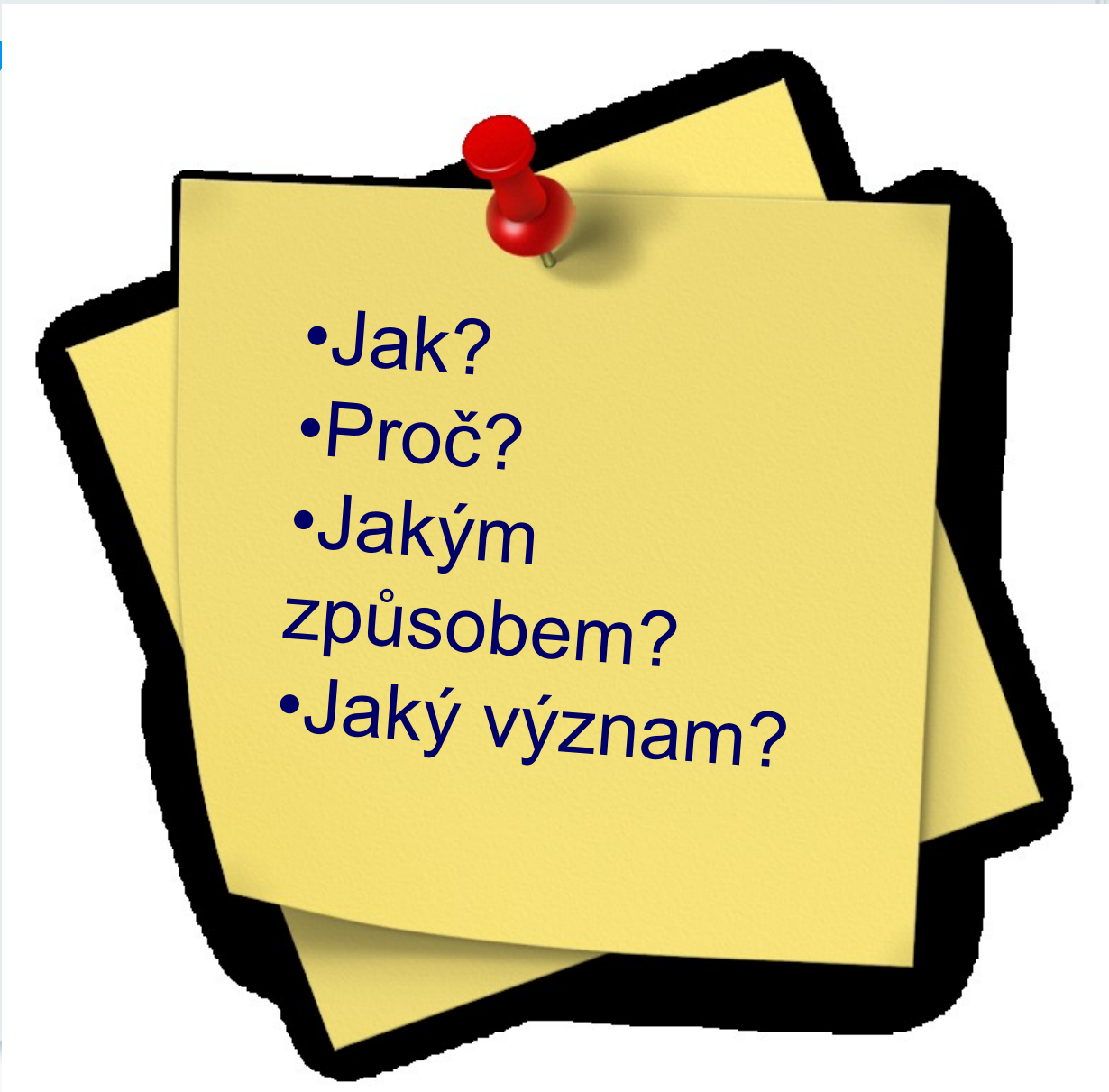
A spiral-bound notebook with a silver pen resting on it. The notebook is light blue and the pen is silver with a blue nib. The text is centered on the notebook page.

Metodologie ISK

Kvalitativní výzkumy

Ladislava Suchá, 8. dubna 2011, Brno

Kvalitativ

-
- Jak?
  - Proč?
  - Jakým způsobem?
  - Jaký význam?

Kvalitativní výzkum v ISK

- Před rokem **1980 téměř chybí** (do roku 1985 pouze 1,65 % výzkumů) – zaměření výzkumů spíše na organizační, než individuální úroveň (Järvelin & Vakkari, 1993)
- ISK si vypůjčuje teoretické rámce a metody z **jiných disciplín** (sociologie, antropologie, pedagogika, komunikační studia) (Afzal, 2006)

Kvalitativní výzkum v ISK

- Menší zájem o kvalitativní výzkum lze vysvětlovat i samotnou povahou oboru

X

- Zúčastněná pozorování, případové studie, etnografické metody, hloubkové rozhovory mohou vést k lepšímu pochopení

Naturalistický přístup

- Westbrook (1994)
- Holistický přístup, ale v ISK opomíjený
- Příklady: Mellon (1986), Chatman, Kulthau,

The professional schools of social work . . . and information studies have always lagged behind the academic disciplines in accepting new theoretical and methodological trends. . . . Because of their marginal position, people in these fields tend to be conservative—the imitators rather than the innovators. (Bogdan, 1990, p. xiii)

Příprava kvalitativního výzkumu

HYPOTÉZY

Příprava kvalitativního výzkumu

- Definice výzkumného problému
  - Studium literatury
-

- Kvalitativní výzkum jako proces: ***holistický přístup***
- **Teoretická nasycenost:** stav, kdy není potřeba další sběr dat

Zásady kvalitativního výzkumu

- Výzkumník obvykle sbírá data v **přírozeném prostředí** – sám se stává výzkumným nástrojem – intenzivní a dlouhodobý kontakt
- Zaměření na **aktivitu/proces**, nikoliv na výsledky
- Sesbíraná data jsou **obvykle textová**, nikoliv numerická

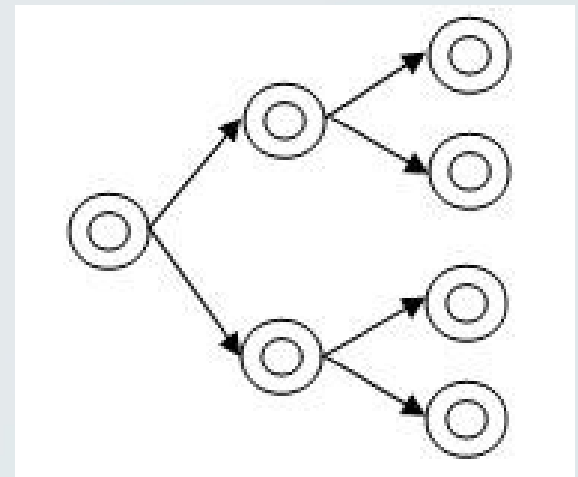

Zásady kvalitativního výzkumu

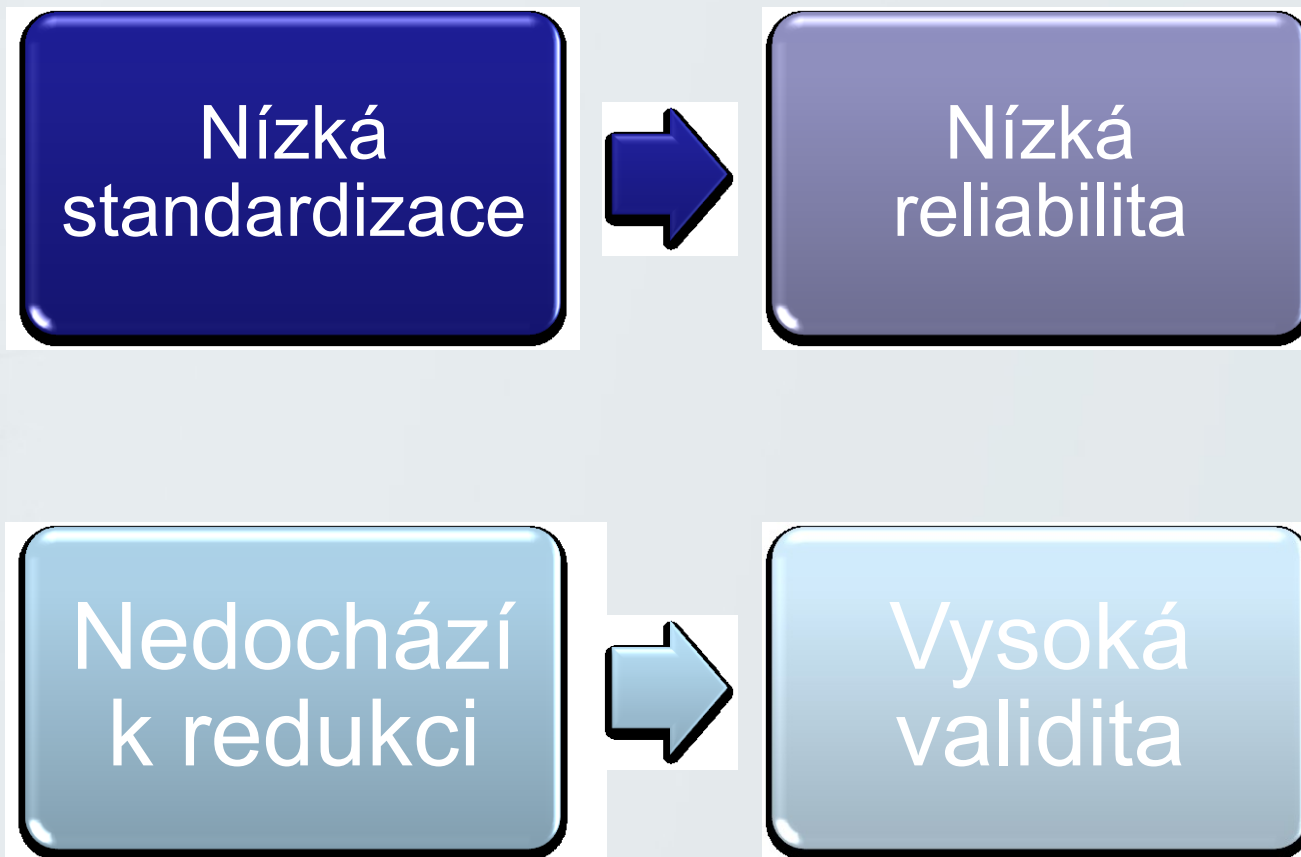
- **Otevřenost** k novým cestám zkoumání
- Usilování o co **nejplastičtější obraz problému**
- Snaha o **pochopení** (ne jen popis)
- Nestandardizované/nestandardizovatelné postupy
- Etika
- **Subjektivita vs. kritická reflexe** (otázka objektivity)

Výběr vzorku

- **Kvalifikovaný zaměřený výběr**
  - Znalost kontextu x diskutabilní reprezentativita
- **Snowball technika**
  - Specifické ne-znamé soubory
  - Reprezentativita pole
- **Cenzovní výběry**
  - Malé komunity
- **Dobrovolné výběry**

Kvalita v kvalitativním výzkumu

Kvalita v kvalitativím výzkumu

- Triangulace
- Peer-debriefing (kritické recenzní posudky)
- Ověřování u zkoumané skupiny (informátoři)
- Koherence, zápisky, field notes

Typy kvalitativního výzkumu

- Fenomenologický výzkum
- Etnografický výzkum
- Etnometodologický výzkum
- Zakotvená teorie
- Diskurzivní analýza
- (...)

Příklad: typy výzkumů

- **Studium úzkosti/obavy z knihovny mezi doktorskými studenty**

Příklad: kvantitativní výzkum

- **Otázky:** co? Kdy? Jak často? Kde?
- **Výsledky:**
  - Jaké typy úzkosti?
  - Jaká frekvence?
  - Jaké jsou nejčastější příčiny?

Ale co to znamená pro samotné student(k)y?

Příklad: fenomenologický výzkum

- Fenomenologie = studium fenoménů (událostí, zkušeností, konceptů, situací)
- Snaha **porozumět povaze** strachu pocíťovaného studenty
- Co strach způsobuje? Jaký má dopad na život/studium?
- Malá skupina (5-8 lidí), ale hloubkové zkoumání

Příklad: etnografický výzkum

- Etnografie – základ v antropologii
- Soustředění na **detailní, přesný popis** (spíše než vysvětlení) – realitu je potřeba pozorovat a popsat „taková, jaká je“ (naturalistická tradice)
- **Extenzivní výzkum v terénu**, zúčastněné pozorování, život v komunitě

Příklad: etnografický výzkum II

- Analýza – z perspektivy zkoumané populace (včetně jazyka)
- Spolupráce s „informátory“ – zvyšování **validity** před prezentací závěrů
- → je potřeba větší skupina (15-20), výzkum probíhá **v přirozeném prostředí**, interakce s dalšími skupinami (referenční knihovníci)

Příklad: zakotvená teorie

- Zakotvená teorie = propojení pozitivistické a interakcionistické tradice
  - Glaser, Strauss, 1967
  - Strauss, Corbin, 1990
- Pokus o vytvoření nové teorie na základě sběru dat o studovaném fenoménu – ale **vysvětluje výzkumník, nikoliv aktér**

Příklad: zakotvená teorie II

3 hlavní zásady:

- (Objektivní) **odstup od problému** (*vstup do terénu bez prekonceptí*) – zeptej se: *Co se tam děje? Je má domněnka o tom, co se děje, ve shodě s daty?*
- **Skeptický duch:** *Vysvětlení pocházejí z literatury či zkušeností. Chápej všechna vysvětlení jako prozatimní. Neustále je konfrontuj s daty.*
- Drž se **výzkumných procedur**

Příklad: zakotvená teorie III

- Teorie je vyvíjena přímo z **existujících dat**
- **Theoretical sampling** – současně probíhá sběr dat, analýza, výběr vzorku, až dojde k teoretické saturaci (nemůže být nikdy dosaženo jen v jedné skupině)
- Metoda **konstatního srovnávání** – metodologie není vytvořena předem, ale během výzkumu

Příklad: zakotvená teorie IV

- Popis sociálních a psychologických procesů, kterými respondenti procházejí v knihovně
- Opět větší skupina (15-20 lidí) složená nejen ze studentů, ale širší palety respondentů
- Poměrně striktně daná **pravidla kódování a zpracování výzkumu**

Designy kvalitativního výzkumu

- Rozhovory
- Pozorování
- Deníkové záznamy
- Focus groups
- Obsahová analýza
- Případová studie

(nelze brát výlučně)

Rozhovory

© Eelco Kruidenier 2005

Rozhovory

- Nestandardizované, polostandardizované, standardizované
- Typy rozhovorů:
  - Neformální (komunikace, vztah s respondentem, otázka etiky, složitá analýza)
  - Narativní (volné vyprávění respondenta, výzkumník spíše stimuluje)
  - Fenomenologický (historie života, zkušenosti a reflexe zkušeností)

Vedení rozhovoru

- Úvod rozhovoru: objasnění účelu, etika, anonymita, neexistují dobré a špatné odpovědi
- Pořadí otázek:
  - nejprve současnost, minulost
  - bezproblémové, popisné otázky na úvod
  - poté složitější otázky vyžadující interpretaci
  - demografické otázky na konci, nenápadně v průběhu

Vedení rozhovoru

- Pozor na neverbální komunikaci
- Pozor na sociálně vhodné odpovědi
- Nahrávání rozhovoru
- Psané poznámky
- Rovnocenná komunikace

Transkripce, vyhodnocování

- Doslovná transkripce
- Redukce:
  - Vypouštění podobných výpovědí
  - Kódování
  - Třídění, klasifikace
- Software: Atlas.ti, Transcriber, Transana, AnSWR, Ethnograph, ...

Pozorování

Typy pozorování

- **Skryté zúčastněné pozorování**
  - Přirozené prostředí
  - Účastníci nevědí o pozorování
  - Pozor na etiku
- **Otevřené zúčastněné pozorování**
  - Přirozené prostředí
  - Účastníci vědí, že jsou pozorováni
- **Nezúčastněné pozorování**

Typy pozorování

Focus group

Focus Group

- Obvykle 7-10 lidí
- **Skupinová dynamika**, interakce
- Vysoké nároky na moderátora
- Prakticky nemožnost generalizace
- Využitelné i pro plánování dalších metod

Případová studie

Případová studie

- N=1
- Příklad: osoba, instituce, skupina, rodina, knihovna...
- Komplexní popis a interpretace
- Zdroje dat:
  - Autobiografie, deníky, životopis, korespondence, rozhovory, dokumentace, pozorování...

Obsahová analýza

techniques of content analysis have considerable potential for library and information research. Many of the phenomena which characterize library and information work take the form of discourse. . . . Content analysis can provide an understanding of these materials, if it is used in a rigorous manner. (p. 260)

Obsahová analýza

- **Kvalitativní**

- Narativní
- Diskurzivní
- Sémiotická (...)

- **Kvantitativní**

- Vysoká míra ověřitelnosti, strukturovanosti
- Sleduje výskyty jednotek (slov, slovních spojení atd.)

Děkuji za pozornost😊

Dotazy?